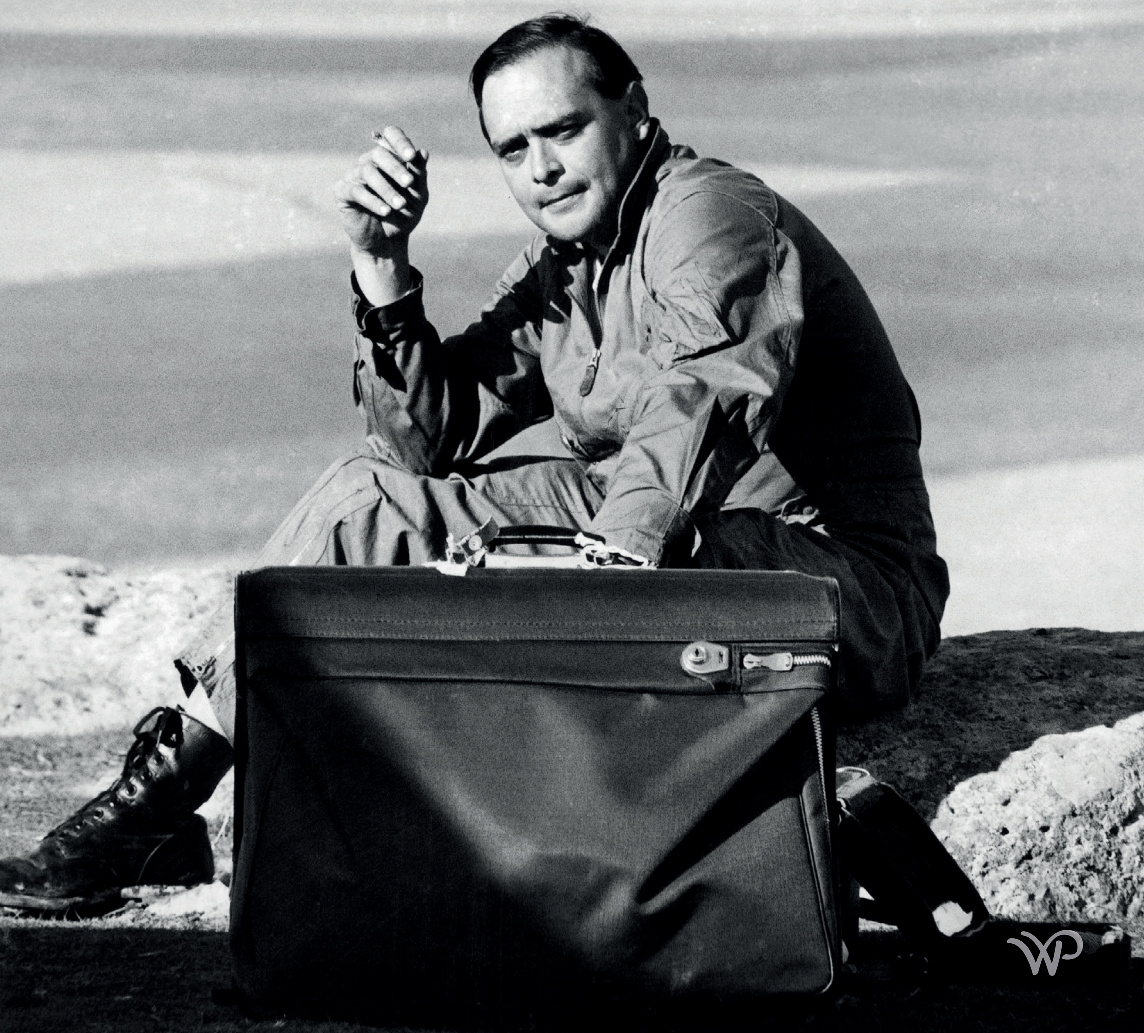

Gerard Termorshuizen en Coen van 't Veer

Door de ogen van
**DODO
BERRETTY**

HET LEVEN VAN EEN VERGETEN FOTOGRAAF

Door de ogen van
DODO
BERRETTY

Gerard Termorshuizen en Coen van 't Veer

Door de ogen van
DODO
BERRETTY

HET LEVEN VAN EEN VERGETEN FOTOGRAAF

WALBURGERS

WALBURGERS

Deze publicatie is mede mogelijk gemaakt dankzij steun van het Boekenfonds Elisabeth Grent/F.J.A.M van der Helm, het dr. Hendrik Mullerfonds, het Jaap Harten Fonds en het KITLV.

BOEKENFONDS

Afbeelding omslag: Portret van Dominique 'Dodo' Berretty
Collectie Gamma-Rapho/Getty Images
Achterzijde: jeugdfoto Dodo Berretty

Omslagontwerp: Mijke Wondergem, Baarn
Ontwerp binnenwerk: Bart van den Tooren, Amsterdam

ISBN 978 94 6249 814 3
e-ISBN 978 94 6249 815 0 (e-pub)
NUR 680

© 2021 Gerard Termorshuizen en Coen van 't Veer, p/a Uitgeversmaatschappij Walburg Pers, Zutphen

© 2021 p/a Uitgeversmaatschappij Walburg Pers, Zutphen

www.walburgpers.nl

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Zoveel mogelijk is getracht de eventuele rechthebbenden van de afbeeldingen te achterhalen. Rechthebbenden die in dit verband niet zijn benaderd wordt verzocht zich met de uitgever in verbinding te stellen.

Voor Jolanthe, Jérôme, Dominique en Christophe †

INHOUD

<i>Voorwoord</i>	9
I INTRODUCTIE	17
Een foto	17
Gedwongen hereniging	18
II JEUGDJAREN	23
Kosthuizen en opleiding	23
III IN HET VERZET	31
IV GEVANGENSCHAP	37
Scheveningen, Vught, Utrecht en Anrath	37
Lüttringhausen	41
Bevrijding	48
V OORLOGSVRIJWILLIGER	53
Stoottroepen	53
Ceylon, Singapore en Malakka	58
Nieuw-Guinea	67
Villa Isola	71
Nadine en Aimée	77

81	De Y-Brigade op Bali
86	Palembang
94	Reflecties op het soldatenleven
103	Naar huis
107	VI FOTOGRAAF
107	Bezinning op de toekomst
109	Parijs
113	Huwelijken: Yoka en Ineke
116	Fotojournalist
120	Omicron Photos
127	<i>Life Magazine</i>
139	VII FAMILIELEVEN
139	Parijs, Vaucresson en Le Mesnil-Saint-Denis
140	Een goed gezin
147	Dodo's overlijden; zij die achterbleven
155	<i>Noten</i>
159	<i>Bibliografie</i>
161	<i>Register</i>

Dodo in zijn donkere kamer in Parijs, omstreeks 1950.

Collectie Spaarnestad Photo

VOORWOORD

De in zijn tijd befaamde fotograaf Dominique Roderick Berretty, wiens leven in dit boek wordt beschreven, werd in 1925 in Batavia geboren en overleed in 1980 in Le Mesnil-Saint-Denis (Frankrijk). Om verwarring te voorkomen met zijn dezelfde (eerste) voornaam dragende illustere vader, de Indische persmagnaat, ging hij voor zijn familie en andere intimi van jongs af aan door het leven als Dodo. Ook in deze biografie noemen wij hem Dodo.

Dodo's vader, Dominique Willem Berretty (1891-1934), was de leider van het in 1917 in Batavia opgerichte persbureau Aneta. Vanwege zijn spectaculaire ondernemerschap, extravagante levensstijl en opzichtig gecompliceerde liefdesleven was hij in de kolonie, toch al berucht om haar roddelcultuur, een dankbaar onderwerp van gesprek. Na zijn plotselinge dood – bij de geruchtmakende crash van KLM-vliegtuig *De Uiver* in de Syrische woestijn, eind december 1934 – schreef zijn vriend, de Bataviase journalist Jan Ritman: 'Hij stierf zoals hij leefde, opzienbarend.'¹

Dominique was van eenvoudige Indo-Europese afkomst. Trots was hij op wat hij in zeer korte tijd tot stand bracht, maar echt tevreden was hij nooit. Het had te maken met zijn hang naar het volmaakte, met zijn megalomane behoefte aan meer en beter, die hem steeds weer

Dodo met zijn ouders, vlak na zijn geboorte.

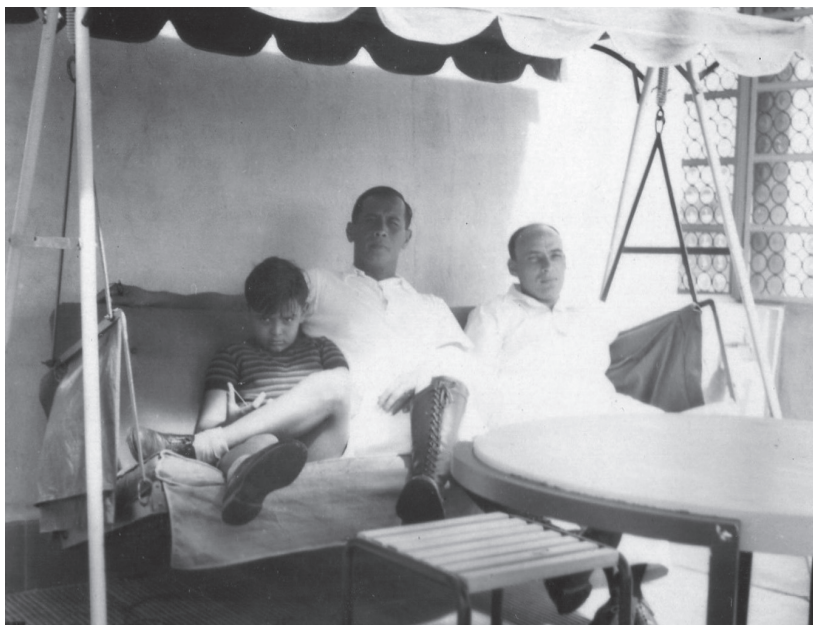
Dodo met zijn vader.

bracht tot het aangaan van nieuwe uitdagingen, met hun beloftes aan nieuwe glans. Rusteloosheid kenmerkte zijn bestaan. Het was de tragiek van een geniale, maar in diepste wezen eenzame man.

Die hem voortdrijvende drang naar het ‘ideaal’ zien we eveneens terug in zijn tumultueuze huwelijksleven. Jan Ritman daarover: ‘Hij was een homme à femmes, maar bij al zijn intelligentie en mensenkennis op het gebied van de vrouwen en de liefde kinderlijk naïef. Hij werd het slachtoffer van zijn geloof dat hij erin slagen zou zijn “ideale” vrouw te vinden. [...] Hij was na korte tijd altijd weer teleurgesteld dat ook zijn laatste idool niet volmaakt was.’² In 1912, op zijn twintigste, trouwde Dominique met de Indo-Europese Aline Berends. Zij kregen in 1914 een dochter: Gerda. Na een paar jaar scheidden zij, waarna hij in 1916 hertrouwde met Alines zuster Irene. Uit dat huwelijk werden drie meisjes geboren, van wie er slechts één – de in 1917 geboren Aneta, genoemd naar haar vaders persbureau – in leven bleef. Na hun scheiding in 1920 huwde hij het jaar

erop met de Française Nadine Boulenger-Didier. Zij kregen geen kinderen. Na de scheiding van Nadine in 1924 trad hij het jaar daarop in de echt met de actrice Mien Duymaer van Twist, zijn vierde vrouw. Mien hoorde bij een toneelgezelschap dat in 1923 een tournee maakte door Indië. De artiesten logeerden in Batavia in hotel Des Indes, waar Dominique en Mien elkaar ontmoetten. Zij kregen samen twee kinderen: zoon Dodo (1925) en dochter Aimée (1927). In 1928 gingen zij uit elkaar. Mien keerde terug naar Nederland. De kinderen bleven bij Dominique. Pas zeven jaar later, in 1935, zou Mien hen terugzien.

In 1929 trouwde Dominique met de Zwitserse Charlotte Reyher. Het huwelijk bleef kinderloos. Na hun uiteengaan in 1931 trouwde Dominique nog in hetzelfde jaar met de Portugese Adelina da Fonseca Martins Lebre (roepnaam Coquita). Ook dit huwelijk bracht geen kinderen voort. Coquita, Dominiques zesde vrouw dus, was tot een half jaar na de abrupte dood van haar man de stiefmoeder van Dodo en Aimée. In het voorjaar van 1935 vergezelde zij de kinderen op hun reis van Batavia naar Rotterdam, waar zij hen overdroeg aan hun moeder, Mien Duymaer

Dodo, Dominique en een onbekende man.

Aimée, Dodo en twee honden
bij Villa Isola.

van Twist. Daar, op de kade van de Rotterdamsche Lloyd, laten wij de biografie van Dodo Berretty beginnen.

De internationale carrière van Dodo Berretty als fotograaf begon in het begin van de jaren vijftig in Parijs. Hij werkte daar onder andere voor het gerenommeerde Franse fotoagentschap Gamma-Rapho. Na Dodo's dood terugblikkend op diens belangwekkende loopbaan schreef het agentschap onder andere: 'Berretty was een van de grootste fotojournalisten van zijn tijd, maar zijn werk is helaas vergeten.'³ De oorzaak daarvan zocht het onder meer in het feit dat Berretty maar één keer zijn foto's had geëxposeerd – in Parijs in 1963 – alsook

in het gegeven dat hij geen boek met zijn foto's had nagelaten. Met andere woorden, hij had zichzelf tekortgedaan. Dat Dodo naar de toekomst toe voor zichzelf geen monument had opgericht, zal misschien te maken hebben gehad met zijn vroege dood, maar waarschijnlijker is dat hij, een bescheiden mens, zo'n boek als nalatenschap nooit heeft overwogen.

Dat hij na zijn heengaan uit de publieke aandacht verdween, is overigens niet helemaal waar: zo werd in 2002 op het (jaarlijkse) International Festival of Photojournalism in het Franse Perpignan een groot retrospectief getoond van zijn tijdens de Algerijnse Onafhankelijkheidsoorlog genomen foto's. Een verrassende herontdekking vond in 2018 in Nederland plaats: naar aanleiding van de herdenking van de watersnoodramp in 1953, vijfenzeftig jaar daarvoor, werden op de tentoonstelling *Door de ogen van Berretty* in het Watersnoodmuseum in Ouwkerk (Zeeland) de foto's getoond die Berretty in die chaotische

Aimée, Dodo en een onbekende man in de tuin van Villa Isola

dagen in het getroffen gebied had gemaakt. De tentoonstelling werd begeleid door een boekje waarin een flink aantal van die foto's werd afgedrukt. De titel ervan, *Door de ogen van Dodo Berretty*, hebben wij in licht gewijzigde vorm ook aan ons boek meegegeven.

Dodo kwamen wij al jaren geleden op het spoor als zoon van zijn beroemde vader Dominique. Eind 2018 verscheen van onze hand een biografie over de laatste onder de titel *Een groots en meeslepend leven; Dominique Berretty, Indisch persmagnaat*. Het werken aan die biografie bracht als vanzelf ook zijn nazaten in beeld. Dodo is van hen de meest spraakmakende: om zijn prachtige loopbaan als fotograaf natuurlijk, maar zeker ook om het boeiende en niet gemakkelijke leven dat hij leidde, voordat hij aan die loopbaan kon beginnen: geman-

keerde jeugdijaren, verzetsman in de oorlog, een langdurig verblijf in Duitse gevangenissen en een soldatenleven als oorlogsvrijwilliger in Indonesië. Een gebeurtenisvol bestaan dat het alleszins verdient opgeschreven te worden.

Over dat leven bleek ook heel wat te vinden: in archiefstukken – met name het proces-verbaal van een verhoor dat Dodo in oktober 1945 werd afgenomen door de Politieke Opsporingsdienst in Amsterdam met veel biografische gegevens – maar vooral in de ons door zijn dochter ter hand gestelde schriftelijke nalatenschap (brieven en dagboekantekeningen). Zij en Dodo's

zoons verschaften ons daarnaast belangwekkende informatie over zijn werkbestaan als fotograaf en zijn leven te midden van zijn gezin.

De cover van *Door de ogen van Berretty* (2018)

DANK

Uit wat in de laatste alinea hierboven werd opgemerkt, wordt duidelijk dat we dit boek niet hadden kunnen maken zonder de hartelijke medewerking van Dodo's naaste familie. We danken Jolanthe, dochter uit zijn eerste huwelijk met Joke Meijeringh – de wat later onder de naam Yoka Berretty optredende actrice en cabaretière –, voor het genereus afstaan aan ons van wat zij bewaarde aan brieven en ander biografisch materiaal. Intensief mailcontact hadden wij met de in Frankrijk woonachtige Jérôme en Dominique, Dodo's zoons uit zijn tweede huwelijk met Ineke van Marle. Niets was hun te veel om onze vragen over het leven van hun vader zo precies mogelijk te beantwoorden. We zijn hun veel dank verschuldigd. Dat geldt al evenzeer voor Tijo van Marle, broer van Dodo's tweede vrouw, en zijn vrouw Mariëtta. Via mail- en persoonlijk contact verschaften zij ons niet alleen aanvullende informatie, maar lazen zij tevens kritisch een eerder concept van Dodo's levensverhaal.

Ook andere personen en instellingen hebben bijgedragen aan de totstandkoming van deze biografie. We denken hier aan de bejaarde, in Frankrijk woonachtige oud-collega van Dodo, de Amerikaanse fotograaf Russell Melcher, maar ook aan de medewerkers van verschillende archieven en bibliotheken, zoals die van het Nationaal Archief in Den Haag en de Universiteitsbibliotheek Leiden. Veel steun ondervonden wij van de Werkgroep Indische Letteren en haar tijdschrift *Indische Letteren* die, zoals dat eerder het geval was bij de verschijning (in 2018) van de biografie van Dodo's vader, ons een podium boden om aandacht te vragen voor Dodo en zijn werk. Wij danken de werkgroep in de personen van de voorzitter en hoofdredacteur, respectievelijk Peter van Zonneveld en Rick Honings. En zoals altijd was er de warme belangstelling van Gerards vrouw Marjanne: haar kritisch meelesen van het manuscript in wording maakte er een beter boek van.

Onze erkentelijkheid gaat eveneens uit naar de medewerkers van de Walburg Pers voor de zorg die zij aan deze uitgave hebben besteed.

Dodo bij het zwembad van Villa Isola